

Мацех Олеся Іванівна
Головний державний інспектор сектору комунікацій
Головного управління ДПС у Тернопільській області

РОЛЬ ТА МІСЦЕ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У БЮДЖЕТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Місцеві бюджети у фінансово-економічній життєдіяльності держави відіграють важливу роль. Законодавче визначення місцевого бюджету вперше було введено Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Так, бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – це план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [1]. На сьогодні це єдине законодавче тлумачення даного поняття. В Бюджетному кодексі України зазначено, що «місцеві бюджети це – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування» [2].

Структура бюджетної системи нашої держави як унітарної країни будується за двома рівнями. Перший, центральний, рівень включає державний бюджет України, а на другому знаходяться місцеві бюджети. Вони у свою чергу поділяються на окремі види. За своїм місцем місцеві бюджети – це грошові фонди, які утворюються для реалізації покладених на органи самоврядування завдань і функцій. За їх рахунок місцева влада фінансово забезпечує втілення різноманітних заходів, сприяє економічному та соціальному розвитку відповідної території.

Конституція України визначає ряд прав для органів місцевого самоврядування. Зокрема, вони розпоряджаються майном, що є у комунальній власності відповідного населеного пункту; розробляють та затверджують програми соціального, економічного спрямування та культурного розвитку території, а також контролюють їх виконання; затверджують місцеві бюджети і здійснюють контроль за їх виконанням; встановлюють місцеві податки та збори

відповідно до закону; утворюють, реорганізують та ліквідують комунальні підприємства, організації, установи та ін. [3].

У процесі виконання своїх завдань і функцій між місцевими бюджетами, з одного боку, та суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність на території громади, з іншого, складаються економічні відносини. Вони забезпечують мобілізацію і витрати грошових коштів цих бюджетів. Крім того, між місцевими бюджетами різних рівнів (районним, обласним) та між ними і державним бюджетом виникають економічні відносини, зумовлені перерозподілом фінансових ресурсів. Це у свою чергу забезпечує ефективне функціонування кожного з них.

Вважаю, що доходи місцевих бюджетів можна умовно поділити на дві групи: це власні та передані. Перші – доходи, надходження яких залежить від органів місцевого самоврядування, тобто вони можуть їх фактично заробити, визначивши ставки, коло пільгових категорій тощо. Другі – міжбюджетні трансфери, тобто суми поступлень, які отримують місцеві бюджети із державного бюджету безповоротно. Варто зауважити, що впродовж останніх трьох років спостерігається коливання власних доходів у місцевих бюджетах у межах 45-47% їх загальних доходів. Для прикладу, у 2019 році до доходів місцевих бюджетів спрямували 560,5 млрд грн. При цьому власні доходи склали 270,5 млрд грн, а 290 млрд грн – передані з держбюджету [4].

Власні доходи місцевих бюджетів формують податкові, неподаткові та інші надходження. Понад 87% власних доходів становлять саме податкові надходження, зокрема, це – частина загальнодержавних податків та зборів (наприклад, податок на доходи фізосіб, податок на прибуток, рентна плата тощо, акциз із пального, місцеві податки і збори (податок на майно, єдиний податок, туристичний збір тощо). Ще понад 10% складають неподаткові надходження: плата за видачу ліцензій та дозволів, орендна плата, держмити, штрафи. Сюди ж належать й інші надходження, а це – кошти від продажу основного капіталу, цільові фонди, спонсорські надходження, отримані від ЄС та міжнародних організацій тощо.

Найвагомішим платежем у надходженнях до місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб [5]. Цей платіж розподіляється так: 40% спрямовується до державного бюджету і 60 % – до місцевих бюджетів.

Необхідність надходжень дотацій та субвенцій із держбюджету до місцевих зумовлена тим, що останні не спроможні лише за власні кошти виконувати делеговані повноваження. Це стосується утримання навчальних, лікувальних закладів, житлово-комунальної сфери, надання різних допомог, субсидій, пільг на проїзд для окремих категорій громадян та інше [6].

Адже, якщо проаналізувати видатки, то упродовж 2019 року з місцевих бюджетів витратили 566,2 млрд гривень. Найбільше потратили на утримання загальноосвітніх шкіл та субсидії відповідно по 33% та ,6 18,2% усіх видатків. Далі видатки розподілилися так: охорона здоров'я – 15,9%, економічна діяльність – 14,5%. Трохи менше зайняли витрати для виконання загальних функцій держави (6,2%), житлово-комунального господарства (6,1%), підтримка духовного та фізичного розвитку (3,8%) [6].

Фактично майже три четвертих витрат місцевих бюджетів спрямовані на соціальні потреби громади. Тобто в сучасних умовах місцеві бюджети є одним із першоджерел забезпечення добробуту та задоволення життєво необхідних потреб жителів. На розвиток економіки адміністративно-територіальних одиниць, належного функціонування агропромислового сектору, дорожньо-транспортного та житлово-комунального господарств спрямовується четвертина доходів місцевих бюджетів.

Отож, на нашу думку, місцеві бюджети охоплюють складну систему економічних відносин. Вони відіграють важливу роль у реформуванні вітчизняних економічних процесів, втіленні та розвитку ринкового господарювання, сприяють формуванню демократичної соціально-орієнтованої держави. Крім цього, місцеві бюджети – інструмент, за допомогою якого реалізовується регіональна економічна політика нашої держави. Вони сприяють тому, аби досягти пропорційності у розвитку регіонів через перерозподіл

виробленого валового внутрішнього продукту і здійснення фінансового вирівнювання.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.04.2020).

2. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20170101> (дата звернення 20.04.2020).

3. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. URL: zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/iaws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0/ (дата звернення 20.04.2020).

4. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2017 рік / [Щербина І.Ф., Рудик А.Ю., Зубенко В.В., Самчинська І.В.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. К.: 2017. 136 с.

5. Субсайт територіальних органів ДПС у Тернопільській області. URL: tr.tax.gov.ua (дата звернення 20.04.2020).

6. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2019&budgetType=LOCAL> (дата звернення 20.04.2020).

Маціборок Ігор Романович

Головний спеціаліст з інформаційно-комп'ютерного забезпечення, сектору організаційно-кадрового забезпечення Зборівської міської ради

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Місцеві бюджети є фінансовою базою розвитку територій при цьому їх доходи виступають інструментом реалізації бюджетної політики на місцевому рівні. Саме тому актуальним залишається завдання забезпечення достатнього